

EBren HIZKUNTZ POLITIKA

ERRAMUN BAXOK

Euskal Batasunaren ikusmoldea agertzen dugu lerroalde honetan. Alderdi politiko honek aipamen asko egiten du “Pizkundera” kultur federazioaren idazkiez. Halere bi taldeen artean ez da inolako nahasketarik egin behar.

EUSKARAREN PRESENTZIA PUBLIKOA

Euskal Batasunak bere politika programan kapitulu bat badauka euskal kulturaz. Kulturaren definizio bat eman ondoren “*kultura da Herriaren nortasun kolektiboa, herri honen ezaugarrien bilduma bait da*”, bost puntu lantzen ditu:

- euskaltasunaren eskubideak
- gaurko egoera
- orain arte zer erdietsi dugun
- nortasun nazionalaren berreskuratzea
- epe laburreko eskakizunak.

Zehaztasunetan sartu gabe, puntu nagusi pare bat ager dezagun.

EUSKALTASUNAREN ESKUBIDEAK

Euskara da gure Herriaren jatorrizko hizkuntza. Ikaskuntzan, komunikabideetan eta gizarte harremanetan erabiltzeko eskubidea badugu. Herriak bere kultura badauka eta ezaugarri guztiak biltzen dituen nortasun kolektibo baten jabe gara. Ondorioz, gure gain hartu behar ditugu ikaskuntza, komunikabideak, elkarteak.

Lehendabiziko eskakizun nagusia hau da: euskarar en ofizialtasuna gizarte-eremu guztietan. Eskakizun honi eduki konkretu bat emateko Euskal Batasunak aipatzen du Pizkundea, Iparraldeko kultur elkarten federazioa eta bere gain hartzen du Pizkundearen programa, Euskaldungoaren ihardunaldiek finkatu zuten bezala (1981, 1988).

Hitz bi Pizkundearen programaz. Abiapuntutzat hartu zen Europako Parlamenduak 1987ko urriaren 30ean hartu zuen erabakia hizkuntz gutituen alde. Erabaki horrek indarra hartzen du estatu batean lege bilakatzen delarik. Ez da Frantziaren kasua! Halere oraindik ez bait dugu hizkuntz legerik, Europako erabakia baliatzen dugu gure eskubideen formulatzeko eta eskakizunei ongarritasun politiko bat emateko. Sei eskakizun nagusiak hauek dira:

1. Euskararen legezko onarmena zerbitzu publikoetan eta irakaskuntzan.
2. Legezko aterabideak ikastolentzat eta euskaltegientzat.
3. Irakaskuntza elebidunaren zabalkuntza.
4. Euskarazko diplomak irakasleen formakuntzarako.
5. Diru eta teknika-laguntza euskal irratientzat eta kultur etxeentzat.
6. Mugaz gaineko hitzarmena kulturaren eta hizkuntzaren alorretan, bereziki Euskal Telebistaren hedatzeko.

Ihardunaldien ondotik, *Kultur Foruna* egin zen 1989ko maiatzaren lehenean eta gero DEIADAR elgarrataratze handia egin zen Baionan, euskaltzale, abertzale, elkarte askorekin, eta hautetsi zenbait ere gurekin. Gogoeta eta mobilizazio horiei esker aurrerapen batzuk erdietsi genituen: ikastolen aldeko hitzarmena Hezkuntza Nazionalarekin, euskal diploma unibertsitarioak, Kultur Erakundea, deus guti gau-eskolentzat salbu bi irakasle Hendaiaiko eta Donibane Lohitzuneko udalek ordaindurik.

Bai eta, udalen arteko sindikatua euskal kultura bultzatzeko: Iparraldeko 168 herrietarik 140 biltzen ditu eta jadanik garrantzi handiko dosierrak lantzen ditu: bide seinaleak, euskal irradi telebistak, euskarari buruzko ikerketak. Hots, administrazio-mailan, lehen erakunde ofiziala da Euskal Herriaz arduratzen dena.

Urrats ttiki estrategia horretan sartu da Euskal Batasuna eguneroko eraginkortasuna bilatuz. Ilusiorik gabe haler e. Hiru alor azter ditzagun: ikaskuntza, komunikabideak, gizarte-harremanak.

IKASKUNTZA

Bi eredu bereizten ditu Euskal Batasunaren programak, euskal eskola (ikastolak) eta frantses eskola. Ikastolak dira egiazko euskal eskolak herri-hizkuntza eremu guztietan erabiltzeko, ama eskolatik unibertsitateraino. Ikastolentzat onarmen ofiziala eskatzen da, finantziazio publikoa, irakasleen formakuntza eta pedagogi tresnak.

Frantses eskola publiko eta pribatuetan daude haur gehienak eta bi eredu ezberdin erabiltzen dira euskarar en ikaskuntzarako: irakasle ibilkariak badabiltza herriz herri eta euskara irakasten dute asteen 3 orduz. Klase elebidunetan ("B" ereduaren antzekoak) ikasgai batzuk euskaraz irakasten dira. Nonbait han 3-10 urte arteko haurr etan, 1.500 gela elebidunetan daude eta 6.000 ibilkariekin.

Eskakizunak hauek dira: euskararen irakaskuntza ikasle guztientzat, gero eta klase elebidun gehiago, 2. mailan (11-18 urte) euskara izan dadila lehen hizkuntza bizia. Gau eskolek erdietsi behar dute hezkuntz jarraikiaren ereuia eta eskubideak: enpresa eta gizarte-zerbitzuekiko lankidetzeta eta finantziamentu publikoa. Baionak egiazko Unibertsitatea hartzen du, elkar lanean ariko dena Bordele, Pabe, Tolosa eta Hegoaldeko unibertsitateekin.

KOMUNIKABIDEAK

Irrati eta telebista publikoek leku ttikia ematen dio euskarari. "Radio France Pays Basque" irratian kultur emankizun bat egunero eta berri-laburpenak: orotara oren bat. "FR 3" Bordeleko telebistan 15 minutuko emankizuna 15 egun guztiz; hots banabeste minuto bat egunero!

Audiobisual-legeaz baliatuz, hiru irrati euskaldun sortu ziren duela 10 urte: *Gure Irratia* gaur egun Baionan dagoena, *Irulegiko Irratia* Garazin eta *Xiberuko Boza* Maulen. Bakoitzak egun osoa betetzen du emankizunez edo jarraikizko musikaz. Noizean behin lankidetzan ari dira, bat

besteari lotuz adibidez, berriketarako edo kirol emankizunetan. Bakoitzaren urteko buxeta 600.000 liberakoa da (12.000.000 pezeta), laguntza publikoak heren bat (1/3) segurtatzen duelarik.

Eskakizuna hau da: irrati publikoek ofizialtasuna eta finantziamentu publikoa hartzen dute, zerbitzu publikoa betetzen dutelakotz hiru herrialde historikoetan.

Telabista-eremuan gure aterabidea Durangoko ETB da. Hegoaldean ETBren jokamoldea kritikatzin duzue. Halabainan, euskaltasunaren alde beti hobekiago egin daitake. Ezer ez dugunon eskakizunak besterik dira.

Alde batetik emankizunak Iparralde osora helaraztea. Zeren eta gaurregun ETB kostaldean baizik ez da ikusten. Bi igorgailu behar litezke Garazin eta Zuberoan ikusteko. Oztopoa ez da teknikalana, gastua milioi t'erdikoa bait litake. Zoritxarrez Frantziako legea kontra dugu, ETBko publizitate-jokamoldea ez omen da onargarria! Aitzaki hau ez dugu onartzen. Pizkundeak dosierra akulatzen du Pariseko Komunikazio-Ministeritzan, Euskal Sindikatuaren laguntzaren itxaropenarekin.

Bestalde, ETB Iparralde osora hedatuko delarik, iparraldekotu behar luke, emankizun batzuk guhaur ek eginik, bai berriketan, bai eta ere fikziozko emankizunetan. Orduan negoziaketa irekiko da Eusko Jaurlaritzar ekin programazioarentzat, Akitaniako telebistar ekin ikusentzunezko produkzioa antolatzeke.

GIZARTE HARREMANAK

Euskal normalizazioari begira, Euskal Batasuna biziki legalista da, eta instituzionalista. Aipatzen ditu Euskaltzaindiaren onarmen ofizial, administrazio-paperen elebitasuna, kultur elkarteak eta kultur etxeak eta bereziki hiru lurraldetakoak Hazparnen, Oztibarren eta Atharratzen, Euskal Erakustokia...

HEGOALDEKO ALDERDIEN HIZKUNTZ PLANTEAMENDUEN BALORAZIOA

Ez dut gogorik alderdi bakoitzaren hizkuntz programa edo jokabidea aztertzeko. Euskal Batasuneko lagun batzuekin hitz egin ondoren hiru ohar agertuko ditut.

EUSKARAREN ALDERDIKATZEA

Estadu guztietan bada zerbait alderdi ezberdinak lotzen dituen. Espainian edo Frantzian kapitalismoak berdintzen ditu alderdiak. Beste leku batzuetan asma ditake erligioak edo ideologiak lotzen dituela alderdiak. Edo proiektu historiko batek, hala nola Suizan, lehen mendi bideen zaintzaile, orain diru bideen gordetzaile, araz!

Euskal Herrian iduri luke euskararen inguruan alderdi abertzaleek aurki lezaketela elkarren arteko lotura edo batasuna. Zer gertatzen da? Alderdi bakoitzak bereganatzen du hizkuntz burruka. Badira erakunde eta ekintza ederrak, baina Iparraldetik ikusiz, bakoitzak darama alderdi baten seinalea: HABE ala AEK, Euskarari Bai ala Bateginik, Korrika ala Letrakit, Egunkaria ala Egunero, EHU ala UEU, ikastolen inguruko auziak, etab...

Norgehiagoka horretatik euskara irabazle ateratzen ote da? Kultur erakunde batentzat esan daiteke alderdi bati lotuago eta sinesgarritasun gutiago duela alderditik kanpo. Ohar honi erantzun dakioke kultura aberriaren definizioari lotua dela. Erantzunari erantzun dakioke Irlanda independienteak herri-hizkuntza galdu duela, Quebec federalak berea salbatu duelarik etab... Nire ustez alderdien arteko kontzertazioa beharrezkoa da euskararen alde. Eta kultur erakundeek beren autonomia zaindu behar dute alderdiei begira.

IPARPOLITIKA

Harluxeten gogoeta da iparpolitika hau. Halabainan abertzaleen helburua da hiru lurraldeak bateratzea: Nafarroa, Iparraldea eta Euskadi autonomoa Euskal Herri bilakatzea. Guk noizbait, Alemaniak berriki egin duena.

Bainan hain zuzen, Alemania federalak 45 urtez zeraman “ostpolitika” (ekipolitika) pragmatiko bat, ekonomi, informazio, kultur eta turismo-alorrean, ideologia ofiziala bazterrean utziz. *Ostpolitikaren* ondorioz ideologi politikoak erori direlarik, Berlinen erdiko orma ere erori da eta bi alderdiak lotu dira.

Harluxeten galdea: hegoaldeko alderdi eta botere politikoek ba ote dute iparpolitika eraginkor bat? Elkarr ekiko herritartasuna ez badugu senditzen, zerk lotuko gaitu?

Hemen agertzen da euskararen garrantzia. Egia esan zein da hizkuntz egoera zazpi herrialdeak ikusiz? Zenbakiak borobilduz Iparraldean 80.000 euskaldun badira eta 200.000 frantsesdun; Hegoaldean 800.000 euskaldun eta 2.000.000 espainoldun. Hizkuntz burruka dagoen bezala, Euskal Herria gaur egun bil baledi, hispanofonoa litake, gaztelaniak bait du gehiengo demolinguistikoa. Eta Iparraldeko espainoldu behar genuke Euskal Herri batuan normalki bizitzeko.

Arrazoinamendu absurdo honek erakusten du euskararen garrantzia aberri-proiektuan. Euskarak zazpi herrialdeetan lehentasun zerbait erdietsi arte, Euskal Herriar en batasuna ez da sinesgarri.

IPARRALDEA ZUBIBURU

Gerra-kondairetan maiz aipatzen da zubiburu estrategia (tête de pont) toki berri batean sartzen delarik. Nabari da Hegoaldeak zubiburu estrategia daramala Iparraldeari begira. Adibidez Hegoaldeko alderdi politikoek badute zati bat

Iparraldean Euskadi osoaren sinbolo bezala; Hegoaldeko burruka armatuak ez du onartzen Iparraldekoa, baina bai iheslarien babesa; kultur federazio gehienak Iparraldera hedatzen dira, nola ikastolak, hala gau eskolak, bertsolaritza, antzerkia, dantza...

Iparraldea irabazle ateratzen da estrategia horr etan? Maizenik ondorio onak agertzen dira. Gutienengan garelakotz, 100etarik 10 demografia eta euskalduntasunaren aldetik, laguntza eta sostengu asko erdiesten ditugu Hegoaldeko ahaideen aldetik.

Halere, gure egoera ez da hain erraza, bietan gutienengan bait gara Frantziari eta Hegoaldeari begira. Adibidez, Iparraldeak eremu guti betetzen du Hegoaldeko komunikabideetan, nola Euskal Telebistan hala aldizkarietan. Ehunetik bi edo hiru?

Bestalde hor dago elebitasunaren eragina. Guk bizi dugun elebitasuna etnikoa da, W. Mackey-k ongi aztertu zuena "hizkuntzen hilkortasunaz" idatzi zuelarik. Elebitasun etnikoa gertatzen da herritar guztiek bigarren hizkuntza jakin behar dutelarik gizartean ongi integratzeko. Alderantziz elebitasun ofiziala -Canadakoa edo Belgikakoa- elebakardunentzat da, bakoitza bere ama-hizkuntzar ekin arrazki bizi dadin. Gu aldiz -euskaldunok- erdaldunak gara.

Zorigaitzaren zorigaitzez, euskaldun guztiok elebidun etniko garelarik, Euskal Herria hirueledun da. Iparraldean euskalfrankofonoak gara eta Hegoaldean euskalhispanofonoak zarete. Nahitaez, bada, gure artean psikolinguistika muga bat eta zailtasun berezi bat elkartzeko. Adibidez, euskara modernoak maileguak egiten ditu hurbileko hizkuntzetatik, zuek espainoetik, guk frantsesetik. Esaten diguzue gure euskara frantsesua dela; erraten dizuet espainola jakinez hobeki ulertzen dela hegoeuskara batua.

Eta nortasuna aipatuz, *télévision française* edo *televisión española* egunero ikusiz, gure baitan bizi den *petit français* edo *españolitoa* handitzen da. Euskaldunok adiskide gara,

bainan frantsesak eta espainolak historian zehar etsai dira. Hor dago gure arteko uler menaren aurkako zailtasun berezia. Hots, zuek gutxiengo bat garaitu behar duzue. Guk gutxiengo bi. Ondorioz, Hegoaldeko alderdientzat ez du Iparraldeak zubiburu bilakatu behar. Egiazko herrikide baizik.